

УДК 33(477): 336.56

Ю. І. Дем'янчук,
аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Львівської комерційної академії

МІЖНАРОДНІ ПРИВАТНІ ТРАНСФЕРТИ ЯК ЦИКЛІЧНИЙ ЧИННИК В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

На підставі огляду вітчизняних і міжнародних наукових джерел та офіційних статистичних даних проаналізовано особливості економічного циклу в Україні. За допомогою методу двокрокових найменших квадратів (2 SLS) показано взаємний зв'язок між циклічною позицією ВВП і приватними трансфертами.

Ключові слова: приватні трансферти, іноземна валюта, експорт, економічна криза, цикл, ВВП.

Ю. И. Демьянчук
**МЕЖДУНАРОДНЫЕ ЧАСТНЫЕ ТРАНСФЕРТЫ
КАК ЦИКЛИЧЕСКИЙ ФАКТОР В ЭКОНОМИКЕ
УКРАИНЫ**

На основе обзора научных отечественных и международных источников и официальных статистических данных проанализированы особенности экономического цикла в Украине. С помощью метода двухшаговых наименьших квадратов (2 SLS) показана взаимная связь между циклической позицией ВВП и частными трансфертами.

Ключевые слова: частные трансферты, иностранная валюта, экспорт, экономический кризис, цикл, ВВП.

Y. I. Demyanchuk
**INTERNATIONAL PRIVATE TRANSFERS AS A
CYCLICAL FACTOR IN THE UKRAINIAN ECONOMY**

Based on the review of national and international literature received from the State Statistics Service of Ukraine the features of the economic cycle in Ukraine are analysed. Correlation between cyclical position of the GDP and private remittances is highlighted, using the method of Least Squares (2 SLS).

Key words: Private remittances, foreign currency, export, economically crisis, cycle, GDP.

Постановка проблеми. З початком світової фінансової кризи (осінь 2008 р.) оптимістична перспектива багатьох країн – донорів трудової міграції пов'язувалася зі стабільністю значних надходжень від осіб, що працюють за кордоном (приватних трансфертів) [1; 2, с. 297] попри певні побоювання щодо синхронного характеру кризових явищ у світовій економіці [3; 4, с. 297]. У країнах Латинської Америки зменшення приватних трансфертів стало сприятливим чинником [5, с. 703–724]. Приватні трансферти із Росії до інших країн СНД відчутно зменшилися у 2009 р., але стрімко повернулися на докризовий рівень у 2010 р. [2, с. 75–87]. Важливість збереження приватних трансфертів як антикризового стабілізатора доходу відмітили експерти МВФ [6]. Такі міркування є актуальними для вітчизняної економіки, адже за кордоном перебуває 2–3 млн. українських громадян (за різними оцінками). Щорічні надходження іноземної валюти від них становлять не менш як 4% ВВП, а, за деякими оцінками, – близько 10% ВВП [7, с. 102].

Емпіричні дослідження переважно демонструють сприятливий антициклічний характер приватних трансфертів [6, с. 55–71; 8, с. 25–42; 4, с. 135–146; 9, с. 1–18; 10, с. 290–303], хоч не бракує і протилежних результатів [11, с. 144–152; 12]. Відмінний вплив приватних трансфертів може пояснюватися рівнем доходу та відкритістю економіки [5]. У деяких дослідженнях суперечливі оцінки зв'язку між приватними трансфертами і циклом ділової активності отримано в розрізі окремих країн [13, с. 85–111; 14, с. 303–325].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, пов'язані з особливостями фінансово-економічної кризи та економічного циклу в Україні досліджували Климко Г. Н. («Основи економічної теорії: політекономічний аспект»), Воробйов Є. М. («Економічна теорія»), Гальчинський А. С. («Основи економічних знань»), Гайдуцький А. («Економічні відносини у процесі інвестування колективних трансфертів міграційного капіталу на цілі соціального розвитку», «Грошові трансферти мігрантів у системі

міжнародного ринку капіталу»), Пилинський Я. («Міграційні процеси в сучасному світі: уроки для України»), Мошняга В. («Трудовая миграция населения Республики Молдова в европейском контексте: объемы, тенденции, эффекты»), Ben Slimane S., Ben Tahar M. and Essid D. («Cyclical Properties of Workers' Remittances: Evidence for Southern Mediterranean Countries»), Buch C. M. and Kuckulenz A. («Worker Remittances and Capital Flows to Developing Countries») та ін.

Метою запропонованої статті є вивчення циклічних характеристик приватних трансфертів в Україні, що дозволяє оцінити їх вплив під час економічної кризи 2008–2009 рр. та в післякризовий період.

Основні результати дослідження

Приватні трансферти у циклі ділової активності

Кожний економічний цикл складається із чотирьох основних фаз: кризового спаду виробництва, депресії, поживлення і піднесення¹. Якщо економічні кризи післявоєнного часу були асинхронними², то остання у часі

¹ Традиційно розрізняють декілька циклів: Кондратьєва, Кузнеця, Джаглера, Китчина [5, с. 390]. Вперше циклічність зацікавилися представники класичної школи політичної економії (С. де Сімонді) [6]. Водночас французький економіст Ж.-Б. Сей стверджував, що пропозиція породжує власний попит, і кризи в усій економіці неможливі. К. Маркс піддав конструктивній критиці погляди на економічні цикли, пов'язавши відповідні зміни з антагоністичною суперечністю між суспільним характером виробництва та капіталістичною формою привласнення його результатів [7].

² Наприклад, у 1993 р. у Німеччині, Франції та деяких інших країнах Західної Європи відбувся спад виробництва, у 1995–1996 рр. – стагнація, тоді як в Японії економічна криза відбулася лише в 1997–1999 рр. Тривале економічне зростання у США після 1992 р. значною мірою пояснюється великим і стабільним припливом капіталу, який наприкінці 1990-х років щорічно становив у середньому приблизно \$550 млрд., у тому числі портфельні інвестиції – майже \$50 млрд. [3, с. 320–321].

світова фінансова криза 2008–2009 рр. має глобальний характер, що визначає специфіку впливу приватних трансфертів.

Потенційно приватні трансферти можуть згладжувати циклічні коливання, оскільки зростають у «важкі часи». Аналіз приватних трансфертів із 21 країни Західної Європи до 7 країн Центральної та Східної Європи (ЦСЕ) показав, що середній розмір переказу позитивно корелює із різницею доходів [15]. Виразний антициклічний вплив при-

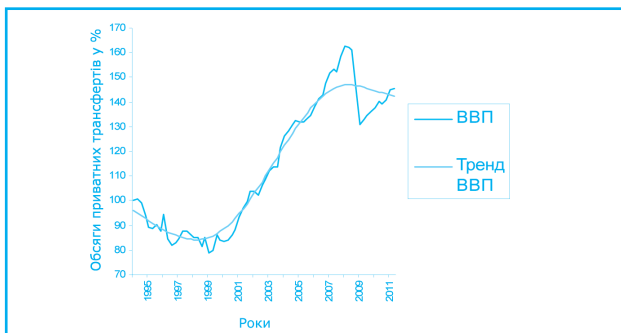

Рис 1а. Циклічні зміни ВВП в Україні, 1994–2011 рр.

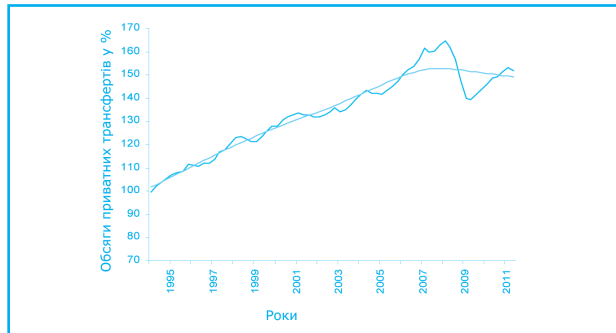

Рис 1б. Циклічні зміни ВВП у країнах – реципієнтах вітчизняної міграції, 1994–2011 рр.

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України [19]

Примітка. Цикл ділової активності у промисловому виробництві визначено за допомогою фільтру Ходріка-Прескотта.

ватних трансфертів отримано для Мексики [14], Сальвадору та Туреччини, Алжиру, Єгипту і Марокко [13, с. 85–111]. З погляду використання приватних трансфертів для антициклічної політики підвищене значення має їх відносна стабільність [17], що справляє позитивний макроекономічний вплив [17]. К. Буш та А. Кукулєнц для великої вибірки панельних даних 87 країн, що розвиваються, за період 1970–2000 рр. виявили, що рівень економічного розвитку не має відчутного впливу на обсяги отриманих приватних трансфертів, але зайвого разу підтвердили їхню стабільність порівняно з іншими компонентами потоків капіталу [15].

Прийнято вважати, що антициклічний характер приватних трансфертів змінюється на проциклічний вплив у разі їх використання на інвестиційні цілі. Емпіричні свідчення на користь проциклічності приватних трансфертів отримано для Туреччини [14] і Тунісу [13, с. 85–111]. П. Джуліано та М. Руїз-Арранц виявили проциклічний вплив приватних трансфертів для двох третин із досліджуваних 100 країн [11, с. 144–152]. У міру розвитку фінансових інститутів проциклічність приватних трансфертів слабне, але для країн Латинської Америки зауважено, що антициклічність приватних трансфертів поєднується зі стимулюванням інвестицій [11, с. 1–18].

Емпірично встановлено, що приватні трансферти від мексиканських робітників зі США залежать від економічної ситуації в обох країнах, але альтруїстична мотивація (економічна кон'юнктура в Мексиці) домінує над економічною мотивацією (цикл ділової активності у США), що послаблює можливий негативний вплив економіки США.

А. Курі та Д. Малік, проаналізувавши 116 країн за 1970–2007 рр., показали, що приватні трансферти характеризуються антициклічністю для країн-джерел, але мають проциклічний вплив для країн – отримувачів приватних трансфертів [5].

Подібні міркування висловлюються для України [18, с. 50–66; 7, с. 91–105], але бракує відповідних емпіричних свідчень. Водночас зауважений зв'язок між приватними трансфертами і житловим будівництвом, як це задокументовано А. Гайдучьким [18, с. 19], може означати використання надходжень від працюючих за кордоном з інвестиційною метою, що передбачає проциклічний вплив.

Особливості циклічної динаміки ВВП в Україні та країнах – джерелах приватних трансфертів

Із початком світової фінансової кризи (осінь 2008 р.) український ВВП зазнав глибокого спаду, що виразно контрастує з періодом інтенсивного економічного зростання 2006–2007 рр. (рис. 1а). У 2010–2011 рр. вітчизняний ВВП частково відновився, але однаково залишається на 15% нижчим від докризового максимуму. ВВП значною мірою повторює траєкторію інтегрованого показника країн –

джерел приватних трансфертів (рис. 1б), що враховує показники промислового виробництва країн – головних місць перебування українських трудових мігрантів: Іспанії, Італії, Португалії, Польщі та Росії.

У кризовому 2009 р. – на тлі глибокого спаду виробництва – обсяги приватних трансфертів істотно зросли (приблизно на 0,5% ВВП) порівняно із докризовим 2008 р. (рис. 2). Водночас в успішних країнах у 2006–2008 рр. приватні трансферти зменшувалися, що схиляє до припущення про антициклічний характер приватних трансфертів.

Відхилення від рівноважного тренду показують, що у 2006–2008 рр. симетричне пожатвлення виробництва в Україні та країнах – джерелах приватних трансфертів супроводжувалося як відносним, так і абсолютним зменшенням приватних трансфертів (рис. 2а). Водночас рівноважний тренд приватних трансфертів стабілізувався на рівні 3% ВВП. Візуальне порівняння циклічної динаміки надходжень не заперечує, що: 1) надходження від осіб, що працюють за кордоном, зростають під час циклічного гальмування динаміки ВВП і зменшуються під час економічного пожатвлення; 2) цикли ділової активності України та країн – джерел приватних трансфертів характеризуються високою синхронізацією (рис. 2б).

Коефіцієнт кореляції демонструє тісний зв'язок між циклами ділової активності в Україні та країнах – джерелах приватних трансфертів (табл. 1). Водночас, приватні трансферти не виявляють вагомого зв'язку з обома циклами – внутрішнім та зовнішнім. Подібні результати отримано при використанні приватних трансфертів у відносному вимірі (% ВВП).

Тест Джохансена виявляє щонайменше одне коінтеграційне рівняння для всіх тестових припущень (табл. 2). Тим часом статистика *Trace* не виключає наявності навіть трьох коінтеграційних рівнянь для окремих тестових припущень.

Методологія дослідження

Ураховуючи коінтеграцію рівнів досліджуваних змінних, для вивчення взаємного зв'язку між ними використано регресійну модель із коригуванням помилки. Спочатку оцінено функціональні залежності для рівнів, а згодом залишки відповідних рівнянь використано для оцінки короточасної динаміки залежних змінних.

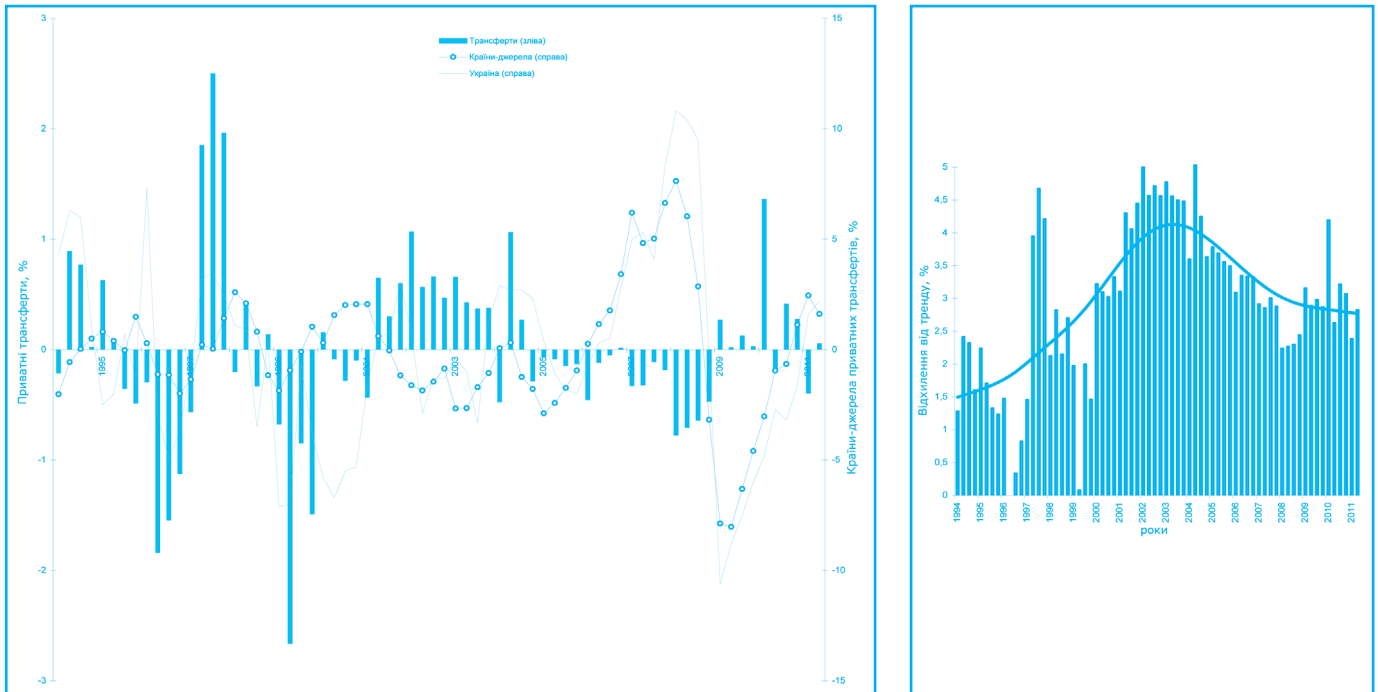

Рис. 2 (а, б). Приватні трансферти в Україні (% ВВП), 1994-2011 рр.; відхилення від тренду (%)

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України [19]

Таблиця 1
Кореляція приватних трансфертів та циклу ділової активності (відхилення у % від рівноважного тренду)

Показник	TRC_t	YC_t^*	YC_t
Приватні трансферти (TRC_t)	1	-0,29	-0,05
Промислове виробництво країн – джерел приватних трансфертів (YC_t^*)	-0,29	1	0,72
ВВП в Україні (YC_t)	-0,05	0,72	1

Джерело: Розраховано автором

рівняння (2) дозволяє отримати точніші оцінки регресійних коефіцієнтів, що враховують вплив довгострокових тенденцій на короткочасну динаміку досліджуваних показників. Для оцінки впливу приватних трансфертів можна використати як їхній відносний показник (% ВВП), так і циклічні відхилення від рівноважного тренду.

Емпіричні оцінки впливу приватних трансфертів на динаміку економічного циклу

Взаємний зв'язок між циклічною позицією ВВП (відхилення від рівноважного тренду) і приватними трансфертами оцінено за допомогою методу двокрокових найменших квадратів (2 SLS) для квартальних даних 1999–2011 рр. Використовувалася система двох регресійних рівнянь із двома залежними (ендогенними) змінними – циклічною динамікою доходу та приватними трансфертами.

Отримані результати виявилися такими:

Таблиця 2
Тест Джохансена на коінтеграцію приватних трансфертів і циклів ділової активності в Україні та за кордоном

Тренд даних	Жодного	Жодного	Лінійний	Лінійний	Квадратичний
Тип тесту	Немає константи. Немає тренду	Константа. Немає тренду	Константа. Немає тренду	Константа. Тренд	Константа. Тренд
Trace	3	1	3	1	3
Max-Eig	1	1	1	1	1

Джерело: Розраховано автором

Структуру моделі можна представити таким чином:

$$Y_t = c_0 + \sum_{i=1}^k \alpha_i Y_{t-i} + \sum_{l=1}^m \sum_{j=0}^n \beta_{l,j} X_{l,t-j} + z_t, \quad (1)$$

$$y_t = c_1 + \sum_{i=1}^k a_i y_{t-i} + \sum_{l=1}^m \sum_{j=0}^n b_{l,j} x_{l,t-j} + d_1 z_{t-1} + v_t, \quad (2)$$

де Y_t – залежна змінна, X_t – вектор m незалежних змінних, z_t , v_t – залишки (помилки прогнозу) відповідних регресійних рівнянь, c_0 , c_1 – константи.

У рівнянні (1) коефіцієнти α_i – β_j відбивають довгостроковий зв'язок між залежною і незалежними змінними, а у рівнянні (2) коефіцієнти a_i – b_j характеризують короткострокові залежності. Включення залишків z_{t-1} з рівняння (1) у

$$YC_t = 0,603YC_{t-1} - 0,876TR_{t-1} + 0,987TR_{t-3} + 0,506Y_{t-1} - 1,654crisis, \quad (3a)$$

(8,38*) (-2,09**) (2,32**) (4,67*) (-2,54*)

$R^2 = 0,79 \quad DW = 1,73 \quad ADF = -6,08^*$

$$TR_t = 0,985TR_{t-1} - 0,034YC_{t-3} + 0,034YC_t^*, \quad (3b)$$

(60,31*) (-1,85***) (1,48)

$R^2 = 0,59 \quad DW = 2,15 \quad ADF = -7,88^*$

де YC_t – відхилення ВВП України від рівноважного тренду (%), TR_t – приватні трансферти (% ВВП), YC_t^* –

відхилення від рівноважного тренду промислового виробництва найважливіших країн – акцепторів української міграції (1994=100), *crisis* – фіктивна змінна, що враховує вплив кризових явищ (1998Q3–1999Q4, 2004Q4–2005Q2, 2008Q4–2010Q4 – 1, решта кварталів – 0).

Надходження від осіб, що працюють за кордоном, спочатку зменшують відхилення ВВП від рівноважного тренду, але з лагом у три квартали виникає виразний проциклічний вплив. Така риса є сприятливою для української економіки й може означати, що у кризовий період зрослі обсяги приватних трансфертів допомагали подоланню наслідків світової фінансової кризи.

Циклічні зміни вітчизняного ВВП і приватні трансферти виглядають доволі інерційними. Цикл ділової активності в Україні виглядає синхронізованим із циклічною динамікою країн – джерел приватних трансфертів, тоді як вплив YC_t^* на приватні трансферти не простежується на статистично значущому рівні. Це означає, що економічний спад 2008–2009 рр. у світовій економіці позначився одночасним сповільненням економічного зростання в Україні.

Короткочасні коефіцієнти загалом відповідають довгостроковим залежностям:

$$yc = 0,483yc_{t-1} - 1,040tr_{t-1} + 0,509tr_{t-3} + 0,824y_{t-1}^* - 0,761z_{t-1}, \quad (4a)$$

$$R^2 = 0,58 \quad DW = 2,16 \quad ADF = -7,31^*$$

$$tr_t = 0,058yc_{t-3} - 0,097yc_{t-4}^* - 0,594z_{t-1}, \quad (4b)$$

$$R^2 = 0,28 \quad DW = 1,78 \quad ADF = -6,53^*$$

де z_{t-1} і z_{t-4}^* – помилки прогнозу для циклу ділової активності в Україні та надходжень приватних трансфертів.

Використання циклічного показника приватних трансфертів посилює враження щодо проциклічного впливу приватних трансфертів:

$$YC_t = 0,482YC_{t-1} + 1,233TRC_{t-3} + 0,606YC_{t-1}^* - 1,210crisis, \quad (5a)$$

$$R^2 = 0,73 \quad DW = 1,54 \quad ADF = -5,36^*$$

$$TRC_t = 0,349TRC_{t-1} + 0,025YC_t - 0,065YC_t^*, \quad (5b)$$

$$R^2 = 0,19 \quad DW = 2,12 \quad ADF = -6,31^*$$

де TRC_t – відхилення приватних трансфертів від рівноважного тренду (% ВВП).

Отримані результати підтверджують висновки інших емпіричних досліджень щодо переважно проциклічного характеру приватних трансфертів [13, с. 85–111; 14; 28; 20, с. 144–152].

Залишки із рівнянь (3a) і (3б) використано для оцінки короткочасних залежностей:

$$yc_t = 0,363yc_{t-1} + 0,718trc_{t-3} + 0,982yc_{t-1}^* - 0,766z_{t-1}, \quad (6a)$$

$$R^2 = 0,45 \quad DW = 1,90 \quad ADF = -5,43^*$$

$$trc_t = 0,075yc_{t-3} - 0,096yc_t^* - 0,756z_{t-1}, \quad (6b)$$

$$R^2 = 0,37 \quad DW = 1,69 \quad ADF = -7,04^*$$

де z_{t-1}^3 і z_{t-1}^4 – помилки прогнозу для циклу ділової активності в Україні та надходжень приватних трансфертів.

В обох випадках – динаміки ВВП і приватних трансфертів – високі коефіцієнти при z_{t-1}^3 і z_{t-1}^4 засвідчують оперативну корекцію довгострокових залежностей. Короткочасні залежності повторюють архітектуру довгострокових зв'язків. Важливих відмінностей дві. По-перше, з'являється прямий зв'язок між вітчизняним циклом ділової активності та приватними трансфертами. По-друге, зникає залежність від циклу ділової активності країн – джерел приватних трансфертів.

Висновки. Оцінки довгострокових коефіцієнтів виявляють проциклічний вплив приватних трансфертів, передусім за умови використання очищених від тренду даних (у такому разі немає початкового антициклічного впливу, що послаблює загальний антициклічний вплив). Такий результат переважно підтримується короткочасними оцінками, хоч і не є абсолютно переконливим. У довгостроковому плані похвалення ВВП в Україні виглядає щонайменше нейтральним щодо приватних трансфертів, тоді як короткочасний вплив стає виразно проциклічним.

Таким чином, проведене дослідження свідчить на користь інвестиційної гіпотези приватних трансфертів, коли збільшення надходжень від осіб, що працюють за кордоном, слід очікувати під час економічного буму. Підтверджено виразну залежність циклу ділової активності в Україні від циклічної динаміки на зовнішніх ринках.

Література

- Fajnzylber P., and Lopez J.H. The Development Impact of Remittances in Latin America // Remittances and Development: Lessons from Latin America / Edited by P. Fajnzylber and J.H. Lopez. – Washington : The World Bank, 2008. – P. 1–18.
- Golovnin, M. and Yakusheva A Regional Effects of the Global Economic Crisis in the CIS: Migrants' Remittances // Eurasian Integration Yearbook 2011. – Almaty : Eurasian Development Bank. – P. 75–87.
- Cali M. and Dell'Erba S. The global financial crisis and remittances: What past evidence suggests // ODI Working Paper No. 303. – London : Overseas Development Institute, 2009. – 27 p.
- Loschmann C. The Global Crisis, Remittance Transfers, and Livelihoods of the Poor // World Academy of Science, Engineering and Technology. – 2009. – Vol. 54. – P. 833–838.
- Mallik, Debdulal & Cooray, Arusha, 2010. International Business Cycles and Remittance Flows, MPRA Paper 25675, University Library of Munich, Germany.
- Chami R., Fullenkamp C. and Jahjah, S. Are Immigrant Remittance Flows a Source of Capital for Development? // IMF Staff Papers. – 2005. – Vol. 52. – No. 1. – P. 55–81.
- Пилинский Я. Миграционные процессы в современном мире: уроки для Украины / Я. Пилинский // Вестник Института Кеннана в России. – 2007. – Вып. 12. – С. 91–105.
- Craigwell R., Jackman M. and Moore W. Economic volatility and remittances // International Journal of Development Issues. – 2010. – Vol. 9. – No. 1. – P. 25–42.
- Fajnzylber P. and Lopez J. H. The Development Impact of Remittances in Latin America // Remittances and Development: Lessons from Latin America / Edited by P. Fajnzylber and J.H. Lopez. – Washington : The World Bank, 2008. – P. 1–18.
- Vargas-Silva C. Are remittances manna from heaven? A look at the business cycle properties of remittances // North American Journal of Economics and Finance. – 2008. – 4 Vol. 19. – No. 2. – P. 290–303.
- Giuliano P. and Ruiz-Arranz M. Remittances, Financial Development and Growth // Journal of Development Economics. – 2009. – Vol. 90. – No. 1. – P. 144–152.
- Lueth E. and Ruiz-Arranz M. Are Workers' Remittances a Hedge Against Macroeconomic Shocks? The Case of Sri Lanka // IMF Working Paper No. 07/22. – Washington : IMF, 2007.
- Ben Slimane S., Ben Tahar M. and Essid D. Cyclical Proprieties of Workers' Remittances: Evidence for Southern Mediterranean Countries // Economie Appliquee. – 2011. – Vol. 64. – Issue 2. – P. 85–111.

14. Bora Durdu C. and Sayan S. Emerging Market Business Cycles with Remittance Fluctuation // IMF Staff Papers. – 2010. – Vol. 57. – No. 3. – P. 303–325.
15. Ioana Schiopu and Nikolaus Siegfried Determinants of Workers' Remittances: Evidence from the European Neighbouring Region [Electronic resource] // ECB Working Paper No. 688. Frankfurt: European Central Bank, 2006. – 32 p. – Access mode : <http://www.ecb.int/pub/pdf/scpwps/ecbwp688.pdf>
16. Mohapatra S. and Ratha D. The Impact of the Global Financial Crisis on Migration and Remittances // The Day After Tomorrow: A Handbook on the Future of Economic Policy in the Developing World. – Washington : World Bank, 2010. – P. 297–320.
17. Gupta S., Pattilo C. and Wagh S. Effect of Remittances on Poverty and Financial Development in Sun-Saharan Africa // Jackman M., Craigwell R. and Moore W. (2009), Economic Volatility and Remittances: Evidence from SIDS // Journal of Economic Studies. – 2009. – Vol. 36. – No. 2. – P. 135–146.
18. Гайдучький А. Грошові трансферти мігрантів у системі міжнародного ринку капіталу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.02 / Павло Іванович Гайдучький. – К. : КНУТШ, 2010. – 32 с.
19. Офіційний сайт Державної служби статистики України : розділ «Статистична інформація». – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
20. Климко Г. Н. Основи економічної теорії: політекономічний аспект / Г. Н. Климко, В. П. Нестеренко. – К. : Вища школа, 1994. – С. 313–327.
21. Гальчинський А. С. Основи економічних знань / А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко, Ю. І. Палкій. – К. : Вища школа, 1996. – С. 387–398.
22. Авдулов П. В. Экономико-математические методы и модели для руководителя / [П. В. Авдулов, Э. И. Гойзман, В. А. Кутузов и др.]. – М. : Экономика, 2008. – 250 с.
23. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. – М. : Экономика, 2008. – 357 с.
24. Гайдучький А. Економічні відносини у процесі інвестування колективних трансфертів міграційного капіталу на цілі соціального розвитку / А. Гайдучький // Фінанси України. – 2007. – № 3. – С. 50–66.
25. Міжнародна економічна діяльність України : навч. посіб. ; за ред. І. В. Багрової. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 384 с.
26. Школа І. М. Міжнародні економічні відносини : підручник / І. М. Школа, В. М. Козменко, О. В. Бабінська. – Чернівці : Книги-XXI, 2007. – 544 с.
27. Молдован О. Економічний цикл по-українськи: криза як причина піднесення / О. Молдован // Фондовий ринок. – 2009. – № 11. – С. 2–6.
28. Мошняга В. Трудовая миграция населения Республики Молдова в европейском контексте: объемы, тенденции, эффекты / Projet Transversal «Migrations et Relations Internationales». – Paris : Centre for International Studies and Research, 2006. – 24 p.
29. Buch C. M. and Kuckulenz A. Worker Remittances and Capital Flows to Developing Countries, ZEW Discussion Paper No. 04-31. – Mannheim : Centre for European Economic Research, 2004. – 25 p.
30. Ocampo J. Latin America and the global financial crisis // Cambridge Journal of Economics. – 2009. – Vol. 33. – Issue 4. – P. 703–724.
31. Ratha D. and Mohapatra S. Increasing the Macroeconomic Impact of Remittances on Development // G8 Outreach Event on Remittances, Berlin, November 28–30, 2007. – 11 p.
32. Ratha D., Mohapatra S. and Xu Z. Outlook for Remittance Flows 2008–2010: Growth expected to moderate significantly, but flows to remain resilient // Migration and Development Brief, No. 8. – Washington : World Bank, 2008.
33. Sayan S., Onur Tas B. and Yalta Y. Cyclical Behavior of Mexican Remittances over the Mexican and the US Business Cycles // Working Paper, No. 10-08. – TOBB University of Economics and Technology, 2010.
34. Schiopu I. and Siegfried N. Determinants of Workers' Remittances: Evidence from the European Neighbouring Region [Electronic resource] // ECB Working Paper No. 688. Frankfurt: European Central Bank, 2006. – 32 p. – Access mode : <http://www.ecb.int/pub/pdf/scpwps/ecbwp688.pdf>

Стаття надійшла до редакції 12 березня 2012 року

Щодо публікації наукових статей у фаховому журналі «Економічний часопис-XXI»

Шановні колеги!

Фаховий журнал «Економічний часопис-XXI» – визнане в Україні та за кордоном науково-аналітичне видання, засноване у 1996 році. Засновниками журналу «Економічний часопис-XXI» є Інститут суспільної трансформації (директор – проф. О. І. Соскін) та Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України (директор – академік НАН України Ю. М. Пахомов).

Науковий журнал «Економічний часопис-XXI» внесено до переліку фахових видань з економічних та політичних наук (Постанова Президії ВАК України №1-05/3 від 14.04.2010 р.).

Пропонуємо науковцям, викладачам, аспірантам, докторантам публікувати свої оригінальні наукові статті та результати дисертаційних досліджень у науковому журналі «Економічний часопис-XXI».

Вимоги до наукових статей викладені в Інтернеті за лінком: <http://soskin.info/ea/avtory.html>